

Fuad JOMMA, Anna LINKA

Uniwersytet Szczeciński

Działalność publiczna Kurdów w Polsce na tle aktywności diaspory kurdyjskiej w Europie Zachodniej

Streszczenie: Autorzy zadają pytania o formy i rodzaje działalności publicznej Kurdów w Polsce w ciągu ostatniego półwiecza, o wpływ transformacji ustrojowej na tą działalność, a także o różnice i podobieństwa między działalnością diaspory kurdyjskiej w Polsce i w krajach zachodnich. Posługując się analizą dokumentów i literatury naukowej oraz obserwacją działalności opisywanych przez siebie organizacji, autorzy zwracają uwagę na różnice demograficzne między diasporą polską a diasporami zachodnimi, postępujące integrowanie się działalności publicznej Kurdów w Polsce z polskim życiem publicznym oraz na problem braku umiejętności wykorzystania kapitału społecznego członków diaspory do osiągania wspólnych, długofalowych celów.

Słowa kluczowe: kultura polityczna, myśl polityczna, stosunki międzynarodowe, Europa Środkowo-Wschodnia

Kurdowie – naród zamieszkujący obszar Turcji, Iraku, Syrii i Iranu, posługujący się własnym językiem i posiadający historię sięgającą starożytności – do niedawna byli stosunkowo słabo znani Polakom. Owszem, polscy badacze i podróżnicy eksplorowali tematykę kurdyjską od ponad 150 lat. W minionych wiekach osoby takie jak August Kościerza-Żaba, Wojciech Chrzanowski, Karol Brzozowski, Władysław Jabłonowski, Rafał Zerowinowski, Aleksander Chodźko (Jomma, 2001), a współcześnie Maria Paradowska¹, Leszek Dziegiel (Dziegiel, 1992), Fuad Jomma (Jomma, 2001, 2004, 2009, 2010, 2014), Maria Giedz (Giedz, 2002, 2010), czy zespół „Kurdish Studies” kierowany przez Joannę Bocheńską² znacznie przyczyniły się do poznania w Polsce języka i kultury Kurdów. Jednak wiedza ta miała charakter hermetyczny i była

¹ http://www.kurdishstudies.pl/?pl_maria-paradowska,142, 13.03.2016.

² <http://www.kurdishstudies.pl/>, 13.03.2016.

ograniczona do wąskiego grona naukowców i dziennikarzy. Mimo, że od końca lat 50-tych PRL co roku przyjmowała grupę studentów pochodzenia kurdyjskiego, to w świadomości społecznej Polaków Kurdowie pozostawali grupą mało znaną. Sytuacja ta zmieniła się po wojnie w Zatoce Perskiej w 1991 r. i ludobójstwie zbuntowanej ludności kurdyjskiej, którego dokonały wojska Saddama Husejna. Zbrodnia ta sprawiła, że sprawa kurdyjska znalazła się na pierwszych stronach gazet i w czołówkach wiadomości telewizyjnych (Jomma, 2001). Kolejny raz o Kurdach stało się głośno za sprawą walki z samozwańczym Państwem Islamskim w latach 2014–2016, w której największą skutecznością (zarówno w Kurdystanie irackim, jak i syryjskim) wykazali się właśnie kurdyjscy Peszmergowie. Do podniesienia świadomości polskiego społeczeństwa w tej kwestii przyczyniły się również reportaże dziennikarzy wojennych – Dawida Wildsteina, Witolda Repetowicza, Witolda Gadowskiego i Tomasza Grzywaczewskiego.

Jak widać zainteresowanie Polaków Kurdami obejmowało do tej pory głównie wydarzenia mające miejsce w Kurdystanie. Niewiele uwagi poświęcano licznej diasporze kurdyjskiej na Zachodzie. Dotyczy to również Kurdów mieszkających w Polsce. Także w literaturze naukowej znajdujemy niewiele prac dotyczących polskich Kurdów. A te, na które możemy natrafić mają charakter wrywkowy i nie ukazują problemu w sposób całościowy. Celem niniejszego artykułu jest uzupełnienie tej luki, a więc ukazanie całościowego obrazu działalności publicznej Kurdów w Polsce od lat 50-tych do chwili obecnej. W związku z tym autorzy tego artykułu będą starali się odpowiedzieć na następujące pytania:

- jakie formy i rodzaje przybierała aktywność Kurdów w Polsce w ostatnim półwieczu?
- czy zmiana społeczna i demokratyzacja przyniosły (tak jak to miało miejsce w przypadku pozostałej części polskiego społeczeństwa) wzrost i zróżnicowanie aktywności społecznej Kurdów w Polsce? A może, związany ze zmianą ustroju politycznego, spadek liczby Kurdów w naszym kraju doprowadził do zaniku życia publicznego w diasporze?
- jak charakteryzuje się działalność diaspory kurdyjskiej w Polsce na tle aktywności Kurdów na Zachodzie?

Na powyższe pytania odpowiemy, posługując się klasyfikacją działalności publicznej wynikającą z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wymienia się w niej takie formy działalności publicznej jak korzystanie z czynnego i biernego prawa wyborczego, uczestnictwo w działal-

ności stowarzyszeń, fundacji, ruchów społecznych i partii politycznych (Konstytucja RP, 1997). Odpowiedzi na postawione pytania udzielimy, posługując się analizą dokumentów i literatury naukowej oraz obserwacją działalności opisywanych przez nas organizacji.

Działalność publiczna Kurdów w krajach Zachodnich

Nie da się zrozumieć fenomenu działalności publicznej Kurdów w Polsce bez ukazania go w kontekście aktywności diaspory kurdyjskiej w Europie. Dotyczy to w szczególności Europy Zachodniej, w której diaspora ta jest najstarsza i najliczniejsza, a co za tym idzie najlepiej zorganizowana. Jej działalność można podzielić na okresy przed II wojną światową (diaspora składała się wówczas z małych grup wychodźców kulturalnych i politycznych), po II wojnie światowej (w tym czasie dokonał się napływ studentów kurdyjskich do europejskich ośrodków uniwersyteckich) oraz od 1965 do dnia dzisiejszego (w tej fali zaczęli przeważać emigranci poszukujący pracy oraz osoby uciekające przed prześladowaniami politycznymi i konfliktami wojennymi).

Jeżeli chodzi o działalność publiczną imigrantów kurdyjskich z pierwszego okresu, to warto wspomnieć o aktywności Związku Wskreszenia Kurdów, który przyjął na siebie rolę swoistego ambasadora Kurdystanu w Europie. W 1920 r. Związek wysłał swojego przedstawiciela, Sharifa Paszę Sulajmaniji, na Konferencję Pokojową w Paryżu, gdzie pełnił on rolę reprezentanta interesów Kurdów. Organizacja przyczyniła się również do rozpowszechnienia wiedzy na temat ludobójstwa dokonanego przez Turków na kurdyjskich powstańcach w okręgach Ararat i Dersim.

Działalność publiczna Kurdów z kolejnej fali imigracyjnej, która nastąpiła po II wojnie światowej, skupiała się głównie wokół organizacji KSSE – The Kurdish Students' Society in Europe (Stowarzyszenie Studentów Kurdyjskich w Europie). Organizacja powstała w 1956 r. w Wiesbaden w RFN i miała swoje oddziały w większości ośrodków akademickich w Europie, w których studiowali Kurdowie. Większość członków organizacji wywodziła się z Syrii i Iraku, a do połowy lat 70-tych XX wieku gro z nich pochodziła z klas wyższych (dopiero od 1975 r. w organizacji zaczynają dominować studenci pochodzący z klasy średniej i chłopstwa). Stowarzyszenie zajmowało się publikowaniem prasy o tematyce kurdyjskiej w językach kurdyjskim i europejskich, organizowaniem wydarzeń kulturalnych (np. organizowaniem święta „Newroz”, czyli kurdyjskiego

Nowego Roku), reprezentowaniem Kurdystanu w Europie oraz pomaganiem nowoprzybyłym Kurdom w zaadaptowaniu się do życia w krajach goszczących.

Na działalność organizacji silnie wpływały wydarzenia mające miejsce w Kurdystanie, a większość jej członków należała do działających w jego granicach kurdyjskich organizacji politycznych. W 1961 r., na skutek ożywienia ruchu narodowyzwoleńczego w irackiej części Kurdystanu, organizacja zajęła się pracą dyplomatyczną, propagowaniem idei wolnościowych, pomocą humanitarną i organizowaniem manifestacji. W tym okresie ze stowarzyszeniem sympatyzowały podziemne organizacje uczących się w Turcji, kurdyjskich studentów z Syrii i Iraku. W 1963 r. zostali oni zdekonspirowani i skazani na ponad rok więzienia. Kryzys ruchu kurdyjskiego w Iraku i jego definitywny upadek, który nastąpił w 1975 r., doprowadziły do rozpadu stowarzyszenia, które podzieliło się na dwie organizacje: KSSE i AKSA (The Association of Kurdistan Studens Abroad/Stowarzyszenie Studentów z Kurdystanu w Europie). Rozbicie ruchu studenckiego obniżało jego skuteczność. Dlatego w 1988 r. podjęto próbę powołania nowej, skupiającej wszystkich studentów kurdyjskich, organizacji pod nazwą Kurdistan Students Society in Europe (Towarzystwo Studentów Kurdyjskich w Europie). Próby te jednak nie powiodły się.

Kolejna fala emigracyjna, której rozpoczęcie datuje się od 1965 r., zmieniła strukturę diaspory kurdyjskiej w Europie. Zaczęli w niej dominować robotnicy, którzy pochodzili głównie z Turcji. Choć początkowo byli oni w większości bierni politycznie, z czasem część z nich zaczęła się włączać w działalność kurdyjskich organizacji studenckich i studencko-robotniczych oraz związków zawodowych działających w krajach gościnnych. Zdobyte w ten sposób doświadczenia pomogły robotnikom stworzyć własne organizacje, wśród których warto wymienić „Komkar”, „Mala Kele Kurd” i „Federation of Kurdish Societies in Sweden”. Organizacje te zajmowały się rozwiązywaniem spraw pracowniczych i problemów imigracyjnych, a także wspieraniem ruchów wolnościowych w Kurdystanie (Holgate, Keles, Pollert, Kumarappen, 2012). Robotnicy kurdyjscy odczuwali silne więzi z krajem pochodzenia. Większość z nich planowała wzbogacić się, pracując w krajach Europy Zachodniej i powrócić do ojczyzny. Jednak czas pokazał, że ich powrót do Kurdystanu okazał się mitem³: po pewnym okresie imigranci zaczęli układać sobie

³ Stałe pozostawanie na imigracji przy jednoczesnym snuciu planów o powrocie do ojczyzny jest zjawiskiem często spotykanym wśród imigrantów i określanym jako tzw. „mit powrotu” za: M. St. Zięba (2008), *Etyczny wymiar sytuacji migranta: rola*

życie na obczyźnie i nie chcieli już zostawiać tego co w mozole zbudowali sobie na Zachodzie (Belcim, 2014; Khalid Magnus, 2014; Toivanen, Kivisto 2014). Do powrotu zniechęcały również różnice ekonomiczne między krajami pochodzenia a państwami zachodnimi, w których standard życia był zdecydowanie wyższy niż na Bliskim Wschodzie. Plany związane z powrotem pokrzyżowały również tragiczne wydarzenia mające miejsce w Kurdystanie. W 1980 r. w tureckiej części Kurdystanu podjęto działania zbrojne związane z przewrotem wojskowym, który miał miejsce w Turcji. Czynniki te sprawiły, że robotnicy zamiast o powrocie do domu zaczęli myśleć o sprowadzeniu swoich rodzin do Europy. Doprowadziło to do kolejnej fali exodusu z tego rejonu. Analogiczna sytuacja miała miejsce w latach 1975–1977 w Kurdystanie irackim oraz w 1979 r. w Kurdystanie irańskim. W efekcie diaspora, która do tej pory składała się głównie z samotnych, młodych mężczyzn (studentów i robotników) zaczęła powiększać się o kobiety i dzieci, które były członkami ich rodzin (Agace, Borde, Dengi, Leisle, 1999). Nastąpił gwałtowny wzrost liczebności Kurdów w Europie Zachodniej (Lötzer, Rüdiger, 1998).

W konsekwencji nastąpił również wzrost liczby organizacji kurdyjskich w tej części kontynentu. W wielkich miastach powstawały organizacje, stowarzyszenia, kluby i centra kultury kurdyjskiej (Umut, 2013). Zaczęto organizować festiwale ludowe, koncerty muzyczne, dni i tygodnie kurdyjskie. Wzrosła liczba prasy i publikacji wydawanych po kurdyjsku, powstały kurdyjskie domy wydawnicze, drukarnie i księgarnie. Organizowano więcej spotkań i konferencji dotyczących kwestii kurdyjskiej. Diaspora angażowała się w pomoc humanitarną na rzecz uchodźców kurdyjskich z Turcji, Iraku i Iranu. W związku z tym imigranci zaczęli angażować się w działalność organizacji międzynarodowych, takich jak Czerwony Krzyż, Save the Children Funds i Lekarze bez Granic. Z czasem wzrosło zaangażowanie członków diaspery kurdyjskiej w procesy polityczne krajów imigracji, np. poprzez korzystanie z biernego i czynnego prawa wyborczego. Jednak wzrost liczby i zróżnicowanie składu diaspery w Europie Zachodniej doprowadziły również do rozwarstwienia kurdyjskich reprezentacji politycznych i dyplomatycznych. Kurdowie pochodzący z różnych krajów i warstw społecznych mieli bowiem odmienne interesy polityczne. Podsumowując można powiedzieć, że o ile do 1965 r. organizacje kurdyjskie charak-

teryzowała jedność działań, entuzjazm i wiara w możliwość wspólnej realizacji celów, to w 1965 r. rozpoczął się okres porażek, upadków i konfliktów między aktywnymi społecznie i politycznie członkami diaspyry kurdyjskiej (Jomma, 2001).

Działalność publiczna studentów kurdyjskich w Polsce

Historia społeczności kurdyjskiej w Polsce jest krótsza niż w przypadku diaspyry z państw Europy Zachodniej. Kurdowie zaczęli przybywać nad Wisłę pod koniec lat 50-tych w charakterze studentów. W owym czasie rządy krajów Europy Wschodniej, w tym również rząd Polski, udzielały stypendiów obywatelom Syrii i Iraku, wśród nich również Kurdom. Stypendia kraje te zawdzięczały zabiegom Syryjskiej Partii Komunistycznej i Irackiej Partii Komunistycznej. Poza tym Polska, podobnie jak ZSRR i inne kraje Bloku Wschodniego, udzielała również stypendiów byłym partyzantom Barzaniego, którym udało się przedostać do Związku Radzieckiego po upadku Republiki Machabadzkiej. Stypendia dla kurdyjskich studentów pozyskiwały także Demokratyczna Partia Kurdystanu Irackiego i Związek Ludowy Kurdów w Syrii. Część studentów podejmowała studia w Polsce również prywatnie. Wynikało to z tego, że koszty utrzymania w ówczesnej Polsce były dla nich dosyć atrakcyjne.

W rezultacie Polska stawała się dla Kurdów coraz bardziej popularnym kierunkiem migracji edukacyjnej. Według danych polskiego oddziału KSSE na początku lat 80-tych nad Wisłę przyjeżdżało około 100 studentów kurdyjskich rocznie. Społeczność ta prowadziła ożywioną działalność publiczną, a jej ważnym elementem były kurdyjskie partie polityczne. Dzięki kurdyjskim studentom swoją działalność w Polsce prowadziły Partia Demokratyczna Kurdystanu Irackiego, Partia Komunistyczna Iraku, Unia Patriotyczna Kurdystanu i Związek Ludowy Kurdów w Syrii. Zajmowały się one rozpowszechnianiem idei niepodległościowych, zapoznawaniem Polaków z kulturą kurdyjską, publikowaniem w polskiej prasie artykułów dotyczących Kurdów i Kurdystanu, organizowaniem obchodów świąt kurdyjskich.

W 1987 r. kurdyjskie partie polityczne (z wyjątkiem Partii Komunistycznej Iraku) założyły polski oddział KSSE (The Kurdish Student's Society in Europe/Stowarzyszenia Studentów Kurdyjskich w Europie)⁴.

⁴ Pierwszą, ale mniej znaną i mniej aktywną organizacją studentów kurdyjskich nad Wisłą było założone w 1963 r. „Zrzeszenie Studentów Kurdyjskich w Europie,

Pierwszym przewodniczącym organizacji został Sidki Barwari, pochodzący z Iraku student dziennikarstwa na Uniwersytecie Warszawskim.

Polski oddział KSSE zajmował się organizowaniem wydarzeń kulturalnych (np. święta narodowego Newroz), demonstracji politycznych pod ambasadą Iraku, rozpowszechnianiem wiedzy o kulturze i historii Kurdów, tłumaczeniem na język polski prasy publikowanej przez zachodnie oddziały KSSE, pisaniem reportaży związanych z Kurdami i Kurdystanem, pomaganiem polskim dziennikarzom w wyjeździe do Kurdystanu i w realizowaniu na miejscu ich zadań zawodowych, pomaganiem nowoprzybyłym studentom kurdyjskim w zaadaptowaniu się do życia w Polsce.

W ramach organizacji działał zespół folklorystyczny, którego występy uświetniały kurdyjskie, palestyńskie, libijskie i polskie wydarzenia kulturalne. Jego najślawniejszym członkiem był piosenkarz kurdyjski Xosnav Tello, który zdobył pierwsze miejsce na Festiwalu Piosenki i Tańca Studentów Zagranicznych w 1989 r.

Sytuacja studentów kurdyjskich w Polsce zaczęła ulegać zmianie w latach 90-tych, gdy na skutek przemian politycznych polskie władze dokonały reorientacji polityki międzynarodowej i zaczęły się wycofywać ze wspierania i indoktrynacji ideologicznej Krajów Rozwijających się. A tym samym z przyznawania stypendiów osobom pochodzącym z tego obszaru. W tym czasie również wycieńczony wojną i sankcjami międzynarodowymi Irak zaprzestał przyznawania swoim obywatelom stypendiów na studia za granicą. Na dodatek na skutek przemian ekonomicznych, znacznie wzrósł koszt życia w Polsce co spowodowało zahamowanie napływu studentów kurdyjskich uczących się w naszym kraju na własny koszt. Na stosunek polskich władz do przybyszów z krajów Bliskiego Wschodu wpłynął również swoisty, mały „kryzys migracyjny” lat 1989–1991. Wówczas to Polska przeżyła wzmoczony napływ migrantów tranzytowych z krajów Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej.

Z demokratyzacją państwa polskiego wiązała się bowiem większa otwartość jego granic. Migranci starali się ją wykorzystać i przedostać się przez terytorium Polski do bogatych krajów Zachodu. Ponieważ demokratyczna Polska przestała być, w rozumieniu Konwencji Genewskiej z 1951 r., krajem niebezpiecznym dla uchodźców, to migranci, którzy z terytorium Polski dostali się do krajów Zachodnich musieli zostać z nich cofnięci na terytorium Polski. Pragnąc sprostać wizerunkowi demokra-

Oddział w Polsce”. Do jego władz należeli Ali Ghafour, Nihad Amin, Dawood Hursan, Salah Khali Sherwan, Salim Millo i Abdulah Dżalal Fatah.

tycznego, bezpiecznego kraju nowe władze polskie zdecydowały się przyjąć przybyszów. Nie były do tego jednak przygotowane ani legislacyjnie, ani organizacyjnie. Sytuacja ta spowodowała wprowadzenie utrudnień w udzielaniu przez Polskę wiz obywatelom z państw Bliskiego Wschodu – zaczęli być oni postrzegani jako osoby traktujące Polskę jedynie jako kraj tranzytowy w drodze do zamożnych krajów zachodnich (Linka, 2015). W efekcie w 1998 r. z Kurdystanu na studia do Polski przybyły jedynie trzy osoby.

Warto również dodać, że ówczesna polska polityka imigracyjna i polityka emigracyjna krajów pochodzenia nie ułatwiały kurdyjskim absolwentom polskich uczelni pozostania w Polsce na stałe. Borykali się oni z licznymi problemami wizowymi i paszportowymi. Kurdyjskim absolwentom trudno było uzyskać w Polsce stały pobyt. W latach 80-tych Polska okazywała przychylność rządowi irackiemu, który zmuszał absolwentów studiów do powrotu. W kolejnych dekadach w Polsce dały o sobie znać problemy z bezrobociem. Polska, w przeciwieństwie do państw zachodnich, nie potrzebowała dodatkowych rąk do pracy. Czynniki te spowodowały, że większość kurdyjskich absolwentów polskich uczelni powróciło do ojczyzny lub przenieśli się do krajów Europy Zachodniej (Jomma, 2001).

Pod koniec lat 90-tych na ich miejsce zaczęli napływać Kurdowie z Turcji. Jedynie znikoma ich część przybyła do Polski na studia. W większości ich celem była praca w handlu i usługach. Ci drobni biznesmeni sympatyzowali najczęściej z Partią Pracujących Kurdystanu (PKK) i Ludową Partią Demokratyczną (HDP). Nie próbowali jednak zakładać oddziałów tych organizacji w Polsce.

Towarzystwo Polsko-Kurdyjskie i Kurdyjskie Centrum Informacji i Dokumentacji

Mimo opisanych w poprzednim podrozdziale problemów wizowych i paszportowych pewnej części kurdyjskich absolwentów polskich uczelni udało się pozostać nad Wisłą. Wśród nich znajdował się pochodzący z Iraku Ziyad Raof, który zainicjował powstanie Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Kurdyjskiej przekształconego następnie w Towarzystwo Polsko-Kurdyjskie. Organizacja była poniekąd związana z Uniwersytetem Jagiellońskim przez osobę jednego z jej założycieli etnologa i badacza Kurdów, profesora Leszka Dziegła (Dziegiel, 1992). Impulsem do powo-

łania stowarzyszenia stały się zarówno ludobójstwo dokonane na Kurdach w Iraku pod koniec lat 80-tych oraz exodus Kurdów przed wojskami Saddama Husejna w 1991 r. To wydarzenie zmobilizowało Kurdów mieszkających nad Wisłą do zorganizowania pomocy charytatywnej i okazania solidarności z rodakami z Iraku. Gesty te spotkały się z dużym poparciem polskiego społeczeństwa co zmotywowało grupę naukowców z UJ i kurdyjskich absolwentów polskich uczelni do założenia w 1992 r. Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Kurdyjskiej (Grzegorzka, 2013). W późniejszych latach aktywność towarzystwa koncentrowała się głównie na prowadzeniu działalności kulturalnej i wspieraniu przedsięwzięć naukowych związanych z Kurdami i Kurdystanem.

W 2001 r. na bazie Towarzystwa Polsko-Kurdyjskiego (wcześniej Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Kurdyjskiej) powstało Kurdyjskie Centrum Informacji i Dokumentacji. Jego założycielami zostali Ziyad Raof, Ali Ghafour oraz prof. Leszek Dziegiel. Na początku działalności Centrum współpracowali z nim studenci, dziś pracownicy naukowci: dr Joanna Bocheńska, dr Marcin Rzepka, Andrzej Bartczak, Ferhang Muhammad (z Pracowni Studiów Kurdyjskich Instytutu Orientalistyki UJ), Krzysztof Lalik, Renata Kurpiewska, dr Maciej Kurcz (z Katedry Studiów Bliskiego i Dalekiego Wschodu UJ), dr Maria Giedz (z Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku), Aziz Aliş (z Inicjatywy Kurdów w Europie, Szwecja), oraz Adam Musiała⁵.

Ze stron Kurdyjskiego Centrum Informacji i Dokumentacji możemy dowiedzieć się, że zajmuje się ono promowaniem kultury kurdyjskiej i integrowaniem Kurdów w Polsce. Każdego roku w marcu członkowie centrum organizują w Krakowie kurdyjskie święto Newroz. W 2003 roku było ono połączone z Festiwałem Kultury Kurdyjskiej. Rok później organizacja zaangażowała się we współorganizowanie Polsko-Kurdyjskiego Forum Studenckiego. Centrum prowadziło również bezpłatne kursy języka kurdyjskiego, monitoring prasy dotyczącej sprawy kurdyjskiej i bibliotekę. Jednak najświeższe, z zamieszczonych na stronie Centrum, informacje nt. jego działalności pochodzą z 2012 r. Część pracowników naukowych, którzy zostali wymienieni wcześniej jako współpracownicy Centrum nie potrafi dziś udzielić odpowiedzi na pytanie czym aktualnie zajmuje się Centrum. W środowisku osób zaangażowanych w działalność diaspory kurdyjskiej w Polsce można spotkać opinie, że w funkcjo-

⁵ <http://www.tolerancja.pl/?kurdyjskie-centrum-informacji-i-dokumentacji-w-krakowie,174,13.03.2016>.

nowaniu Centrum zaniedbano aspekt poszanowania dla samorządności. Decyzje były podejmowane jednoosobowo, bez konsultacji z członkami stowarzyszenia. Jego dyrektor przestał pełnić rolę przedstawiciela członków stowarzyszenia, a zaczął reprezentować sam siebie. Osłabienie aktywności Centrum może wynikać również z tego, że jego działania trafiały do niewielkiej grupy ludzi – naukowców UJ zainteresowanych kulturą i historią Kurdów. Centrum zostało utworzone w Krakowie – miejscu, do którego zewsząd jest daleko, które leży z dala od ośrodków politycznych i dziennikarskich. Poza tym Centrum nie skupia wszystkich Kurdów w Polsce, a jest związane z niewielką częścią Kurdów pochodzących z Iraku. Choć oficjalnie nie posiada powiązań z żadną partią polityczną to przez osobę dyrektora znajduje się w orbicie nieformalnych wpływów Demokratycznej Partii Kurdystanu (Zyiad Raof pełni również funkcję Przedstawiciela Rządu Regionalnego Kurdystanu Irackiego w Polsce). Powoduje to, że od działalności Centrum dystansują się Kurdowie z Syrii i Turcji.

Przedstawicielstwo Rządu Regionalnego Kurdystanu Irackiego (KRG) w Polsce

Przedstawicielstwo rozpoczęło działalność 25 grudnia 2004 r. Jego pierwszym pełnomocnikiem został, pełniący tę funkcję do dnia dzisiejszego, Ziyad Raof. Oficjalne otwarcie biura nastąpiło w marcu 2005 r. w Krakowie. Biuro organizuje wizyty przedstawicieli Rządu Regionalnego Kurdystanu w Polsce, spotkania z reprezentantami władz lokalnych i centralnych, polsko-kurdyjskie debaty i konferencje.

Jednym z obszarów działalności Przedstawiciela KRG jest współpraca gospodarcza. Doprowadziła ona do podpisania w listopadzie 2011 r. deklaracji o Współpracy Województwa Małopolskiego z Regionalnym Rządem Kurdystanu. Umożliwiło to zawarcie Małopolskim przedsiębiorcom umowy o współpracę między Jurajską Izbą Gospodarczą a Izbą Przemysłowo-Handlową w Erbilu. Obiecująco układa się również współpraca między Województwem Wielkopolskim a Regionem Kurdystanu.

Przedstawicielstwo KRG wspiera również polsko-kurdyjską współpracę naukową. Dzięki temu polskie uczelnie nawiązały kooperację z uniwersytetami z irackiego Kurdystanu.

W 2004 r. Uniwersytet Jagielloński zawarł umowę z uniwersytetami Salahaddin, Sulejmanija i Dahuk, w 2007 r. Uniwersytet Adama Mic-

kiewiczza podpisał umowy z uniwersytetami Salahaddin i Sulejmanija, a w 2012 r. Politechnika Poznańska nawiązała współpracę z Uniwersytetem w Dahok. Dzięki tym kontaktom kurdyjscy studenci i doktoranci studiują dziś na polskich uczelniach. Aktualnie Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Badań Naukowych Rządu Regionalnego Kurdystanu rekomenduje studentom naukę na 21 polskich uczelniach i funduje umożliwiające ją programy stypendialne. Przedstawicielstwo KRG wspierało również powstanie Pracowni Studiów Kurdyjskich w Instytucie Orientalistyki UJ. Placówka zajmuje się również polsko-kurdyjską współpracą kulturalną. Przykładem są zorganizowane w 2014 r. „Kurdyjski miesiąc w Krakowie”, wystawa „Cytadela w Erbilu – historia i dziedzictwo”, oraz wizyta w Polsce słynnego, kurdyjskiego reżysera filmowego, Bahmana Ghobadiego⁶.

Stowarzyszenie Kurdów w Polsce

Opisane wcześniej Kurdyjskie Centrum Informacji i Dokumentacji oraz Przedstawicielstwo Rządu Regionalnego Kurdystanu Irackiego (KRG) w Polsce są organizacjami związanymi z Kurdami irackimi. Kurdowie mieszkający w Polsce wywodzą się jednak również z Syrii i Turcji. Wszystkie z tych grup mają nieco inne cele polityczne i potrzeby organizacyjne. Dla przykładu dla Kurdów z Turcji najważniejsze jest obecnie wspieranie rodaków pacyfikowanych przez wojska tureckie. Te same wojska atakują również oddziały podlegające PYD (Unia Partii Demokratycznej) w syryjskiej autonomii kurdyjskiej Rożawie (Rojawie). Jednak w tym samym czasie Rząd Regionalny Kurdystanu Irackiego prowadzi ożywioną wymianę gospodarczą z Turcją. Dla Kurdów syryjskich istotną kwestią jest zaangażowanie w przebieg rewolucji syryjskiej i rozpowszechnianie informacji na jej temat w Polsce. Nie jest to jednak celem Kurdów z Turcji i Iraku. Siłą rzeczy drogi Kurdów mieszkających w Polsce się rozchodzą.

W związku z powyższym pojawiła się potrzeba stworzenia organizacji reprezentującej drugą, najliczniejszą grupę Kurdów w Polsce, jaką są Kurdowie z Syrii. Organizacją taką miało być Stowarzyszenie Kurdów w Polsce. Choć w założeniach miało być ono otwarte na Kurdów ze wszystkich krajów, to w praktyce impulsem do jego stworzenia stał się

⁶ <http://poland.gov.krd/?lang=pl>, 13.03.2016.

wybuch rewolucji w Syrii na początku 2011 r., a jej założycielami byli w większości Kurdowie syryjscy. Bezpośrednią pobudką do powołania stowarzyszenia stała się organizacja w 2012 r. święta Newroz w Kaliszu. Wcześniej oficjalne obchody święta odbywały się w Krakowie i były organizowane przez Kurdów z Iraku związanych z Przedstawicielstwem Rządu Regionalnego Kurdystanu Irackiego (KRG) w Polsce. Tym samym wydarzenie to przyciągało głównie Kurdów z Iraku. Zorganizowane w Kaliszu Newroz miało zintegrować Kurdów pochodzących z różnych regionów i posiadających odmienne sympatie polityczne. Jednak już podczas jego organizowania doszło między nimi do pierwszych pęknięć światopoglądowych. Pragnąc przyciągnąć Kurdów pochodzących z różnych krajów, organizatorzy postawili na neutralność polityczną święta. W związku z tym nie zgodzili się na wywieszenie portretów Abdullaha Ocalana, a w czasie obchodów pojawiły się jedynie flagi kurdyjskie. Spowodowało to, że do Kalisza nie przyjechała ta część Kurdów z Turcji, która była najbardziej przywiązana do tradycji Partii Pracujących Kurdystanu (PKK). W efekcie podczas obchodów święta najliczniejszą grupą byli Kurdowie pochodzący z Syrii, a Newroz odbyło się w 2012 r. w trzech miastach: Krakowie (grupa iracka), Warszawie (grupa turecka) i Kaliszu (grupa syryjska). W obchodach Newroz w Kaliszu brało udział 300 osób. Wśród nich byli nie tylko Kurdowie, ale również Polacy, rodziny polsko-kurdyjskie, przedstawiciele władz miasta. Zdaniem głównego organizatora zaproszenie tak licznej grupy Polaków i nagłośnienie wydarzenia w prasie posłużyło budowaniu pozytywnego wizerunku Kurdów w Polsce. Taki również, wg niego, miał być główny cel działalności Stowarzyszenia Kurdów w Polsce (Piłat, 2013). Spotkało się to ze sprzeciwem innych członków stowarzyszenia, którzy zaczęli postrzegać inicjatywę organizacji Newroz i powołania nowej organizacji nie tyle jako próbę integracji Kurdów, co jako chęć wypromowania się pojedynczych działaczy przed władzami polskimi. Ambicje jednostek, brak wzajemnego porozumienia, jak i rozproszenie założycieli stowarzyszenia po terenie całej Polski doprowadziły do zaniku aktywności organizacji.

Kurdyjska Rada Narodowa w Syrii. Przedstawicielstwo w Polsce

Kolejną inicjatywą, która zrodziła się podczas obchodów święta Newroz w Kaliszu, było powołanie polskiego przedstawicielstwa Kurdyjskiej Rady Narodowej w Syrii. Organizacja była lokalnym przedstawicielstwem

powołanej w 2011 r. Kurdyjskiej Rady Narodowej w Syrii. Impulsem do powołania Rady stał się wybuch konfliktu w Syrii w 2011 r. Celem Rady było połączenie wszystkich organizacji kurdyjskich w jedno ciało polityczne, które potrafiłoby reprezentować interesy Kurdów w nowej Syrii, jaka nastanie po obaleniu reżimu. Wierzano w rychłe zakończenie konfliktu i w związku z tym widziano potrzebę stworzenia organizacji, która umiałaby zawalczyć o prawa Kurdów w nowym, po rewolucyjnym porządku. Wkrótce w tych krajach Europy, w których mieszkali Kurdowie z Syrii powołano lokalne oddziały Kurdyjskiej Rady Narodowej w Syrii. Chodziło o połączenie wysiłków diaspory kurdyjskiej w Europie na rzecz walki o prawa Kurdów w Syrii.

Podobnie jak inne oddziały europejskie organizacji, Kurdyjska Rada Narodowa Przedstawicielstwo w Polsce stawiała sobie za cele popularyzowanie interesów Kurdów w Syrii, kontaktowanie się z polskimi politykami i mass-mediami oraz nawiązywanie kontaktów z innymi kurdyjskimi organizacjami. Członkami rady miały być zarówno osoby niezależne politycznie, jak i działacze partii kurdyjskich. Rada składała się z pięciu przedstawicieli i nie miała przewodniczącego. Jednym z przedstawicieli rady był współautor niniejszego artykułu, dr Fuad Jomma.

Początkowo członkowie Rady byli pełni entuzjazmu i nadziei na rychły upadek reżimu, a co za tym idzie na możliwość zmiany statusu Kurdów w Syrii. Organizowano liczne pikety i demonstracje pod ambasadą Syrii, pisano petycje do mediów. Jednak gdy rewolucja przekształciła się w długotrwały, skomplikowany i krwawy konflikt, członkowie Rady zaczęli tracić motywację do angażowania się w jej działalność. Do tego doszły również spory światopoglądowe, które wynikały z tego, że członkowie tego ciała opowiadali się po stronie różnych, kurdyjskich partii. W rezultacie aktywność Rady umarła śmiercią naturalną. Podobny los podzieliły rady w innych krajach europejskich.

Komitet Wsparcia Rewolucji Syryjskiej w Polsce

Inną organizacją, w działalność której zaangażowali się syryjscy Kurdowie (w dużej mierze byli to członkowie Kurdyjskiej Rady Narodowej w Syrii. Przedstawicielstwo w Polsce) był Komitet Wsparcia Rewolucji Syryjskiej w Polsce. Po wybuchu rewolucji w Syrii Kurdowie wierzyli, iż należy współpracować z Arabami syryjskimi na rzecz demokratyzacji Syrii i tym samym przekonywać ich do przyznania Kurdom należnych im

praw. Komitet połączył głównie Kurdów i Arabów syryjskich opowiadających się przeciwko dyktaturze Baszszara Al-Asada. Został założony we wrześniu 2011 r. i działał jako grupa niesformalizowana. Członkowie komitetu organizowali wspólne demonstracje. Udało się im również dotrzeć do polskich polityków. Organizacja brała udział w dwóch spotkaniach w polskim parlamencie, podczas których przedstawiała posłom obraz syryjskiego konfliktu z perspektywy opozycji antyrządowej. 22 marca 2012 r. odbyło się również spotkanie w parlamencie z posłami Ruchu Palikota. Dotyczyło ono m.in. roli Kurdów w Syrii w rewolucji Syryjskiej oraz prześladowań mniejszości przez reżim Baszszara Al-Asada.

Zadania komitetu dotyczyły spraw doraźnych, takich jak organizowanie protestów, zbiórek, czy wystąpień przed politykami. Dlatego też nigdy nie zdecydowano się na jego zarejestrowanie. Członkowie komitetu liczyli na rychły upadek reżimu w Syrii i nie snuli żadnych, wspólnych, dalekosiężnych planów. Łączył ich jedynie sprzeciw wobec dyktatury. W działaniach komitetu uczestniczyły osoby różnych narodowości, wyznań i poglądów politycznych, mające różne wizje Syrii po rewolucji (Piłat, 2013). Gdy wojna w Syrii zaczęła się przedłużać i komplikować owe różnice doprowadziły do konfliktu interesów między członkami komitetu. Z czasem Kurdowie oddalili się od Arabów widząc, że stanowisko opozycji syryjskiej względem ich praw radykalizuje się i zaczyna się niewiele różnić od postawy reżimu. Opozycja zaczęła zarzucać Kurdom, że nie biorą udziału w walkach z Baszszarem Al-Asadem i w związku z tym nie powinni mieć zagwarantowanych praw narodowych w Syrii. Natomiast Kurdowie przestali widzieć sens walki o demokratyczną Syrię, gdy na horyzoncie pojawiła się szansa zawalczenia o wolny Kurdystan. Drogi obydwu grup się rozeszły.

Fundacja Polsko-Kurdyjska

Najmłodszą organizacją kurdyjską w Polsce jest Fundacja Polsko-Kurdyjska. Została założona 30 listopada 2015 r. w Warszawie, a w jej zarządzie i radzie zasiadają głównie Kurdowie z Turcji i Syrii oraz polscy dziennikarze, politycy i działacze społeczni. Zgodnie ze wpisem do Krajowego Rejestru Sądowego działalność fundacji ma obejmować:

- „promowanie kultury polskiej w rejonach zamieszkałych przez Kurdów (i szerzej na całym Bliskim Wschodzie) oraz kultury kurdyjskiej w Polsce i Europie,

- promocję edukacji i wsparcia dla działań uczelni akademickich w rejonach zamieszkałych przez społeczność kurdyjską, w regionie Bliższego Wschodu oraz w Polsce i Europie,
- promowanie ideałów tolerancji i współpracy między narodami,
- integrację społeczną osób pochodzenia kurdyjskiego⁷⁷.

Chociaż fundacja została założona przez Kurdów z Turcji i Syrii, to jej członkowie silnie podkreślają niezależność polityczną organizacji i jej otwartość na wszystkich Kurdów bez względu na ich światopogląd i pochodzenie. Zgodnie z deklaracjami członków Fundacji jej założyciele pragną stworzyć nową jakość w działalności publicznej Kurdów w Polsce. Celem fundacji ma być zakopanie podziałów politycznych między Kurdami, dlatego nie jest ona związana (ani formalnie, ani nieformalnie) z żadną kurdyjską partią polityczną. Fundację wspiera grupa dobrze zorganizowanych Kurdów pochodzących z różnych części Kurdystanu, którzy odnieśli w Polsce sukces zawodowy (są biznesmenami i lekarzami), co zapewnia organizacji podstawy funkcjonowania choćby w postaci corocznej 1%-owej darowizny. Na chwilę obecną fundacja koncentruje się na realizacji celów kulturalnych i naukowych, ale nie wyklucza również podejmowania działań o wymiarze politycznym, np. protestów przeciwko państwu okupującemu Kurdystan.

Ponieważ fundacja została założona 5 miesięcy przed napisaniem tego artykułu, na ocenę jej działalności należy jeszcze poczekać.

Działalność publiczna Kurdów w organizacjach polskich

Kurdowie funkcjonują w Polsce od końca lat 50-tych i wielu z nich zdążyło już wrosnąć w polską kulturę i życie publiczne. W 2013 roku w Polsce mieszkało około 150 (Grzegorzółka, 2013) Kurdów, a obecnie liczba ta może się wahać między 500 a 1000 osób. Wielu z nich posiada obywatelstwo polskie, a co za tym idzie bierne i czynne prawa wyborcze. Wśród nich można znaleźć osoby, które nie tylko angażują się w życie polskich stowarzyszeń, fundacji, związków, ruchów społecznych, ale również aktywnie uczestniczą w życiu polskich partii politycznych. Przykłady na poparcie tej tezy możemy znaleźć już wśród niewielkiej społeczności Kurdów zamieszkujących województwo za-

⁷⁷ https://mojepanstwo.pl/dane/krs_podmioty/588554,fundacja-kurdyjsko-polska#wi%C4%99cej, 13.03.2016.

chodniopomorskie. Jednym z nich jest Shivan Fate, członek Platformy Obywatelskiej, który w 2014 r. kandydował z ramienia tej partii w wyborach samorządowych do Rady Miasta Szczecina. Fate angażuje się również w działalność społeczną – jest członkiem Stowarzyszenia Ruchowa Akademia Zdrowia, Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Chirurgii Mało Inwazyjnej, a także zasiada w Radzie Nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej Przeclawia. Innym przykładem zaangażowania Kurdów w polskie życie polityczne jest Kesra Jomma, który w 2006 r. jako kandydat niezależny startował w wyborach do Rady Powiatu Polickiego z listy „Nowe Police” Piotra Miśiło (Jomma, 2006). Kolejnym przykładem jest Farhad Mohamad, który jako kandydat bezpartyjny kandydował w wyborach samorządowych w 2014 r. z listy Prawa i Sprawiedliwości do Rady Powiatu Kołobrzeskiego. Mohamad jest również członkiem Collegium Lekarzy Rodzinnych w Zachodniopomorskim. Również współautor niniejszej publikacji, Fuad Jomma, angażuje się w polskie życie polityczne. Jako osoba bezpartyjna był on członkiem Społecznego Komitetu Honorowego Poparcia Jarosława Kaczyńskiego w wyborach prezydenckich w roku 2010 oraz Społecznego Komitetu Poparcia Andrzeja Dudy w wyborach prezydenckich w 2015 roku. Jomma jest również członkiem Polskiego Towarzystwa Politologicznego oraz Polskiego Towarzystwa Europeistów.

Przywołane przykłady wskazują, że wśród Kurdów mieszkających w Polsce nie brakuje osób, które czują się obywatelami Polski i pragną uczestniczyć w polskim życiu publicznym. Poczują się do odpowiedzialności za region i kraj, w którym żyją, chcą oddziaływać na polskie życie publiczne poprzez partie i organizacje stanowiące immamentny element polskiej demokracji. Świadczy to o wysokim stopniu integracji z polskim społeczeństwem i może stanowić potwierdzenie opinii, że spośród wszystkich przedstawicieli narodów bliskowschodnich Kurdowie najłatwiej integrują się z Polakami. Z jednej strony wynika to z tolerancji religijnej Kurdów wzmocnionej tym, że kurdyjscy studenci w Polsce wywodzili się ze środowisk lewicujących. Ich młody wiek i liberalny światopogląd sprawiały, że nie mieli oni oporów przed wchodzeniem w związki małżeńskie z będącymi chrześcijankami Polkami i nie przeszkadzało im fakt, że ich dzieci przejmowały religię swoich matek. Kolejnym czynnikiem ułatwiającym integrację Kurdów w Polsce jest brak własnego państwa. Członkowie diaspory kurdyjskiej byli uprzednio przypisani do państw, w których doświadczali dyskryminacji i w związku z tym nie czuli się ich obywatelami. W efekcie, uzyskując polskie obywatelstwo

Kurdowie nie przeżywają dylematu podwójnej lojalności i traktują nowe państwo jak swoje własne (McGee, Thomas, 2014).

Podsumowanie

Niniejsza praca miała na celu udzielenie odpowiedzi na szereg pytań postawionych we wstępie. Jedno z nich dotyczyło specyfiki działalności publicznej kurdyjskiej diaspory w Polsce na tle aktywności Kurdów na Zachodzie. Podsumowując należy stwierdzić, że między działalnością diaspory kurdyjskiej w Polsce i na Zachodzie zachodzą pewne podobieństwa. W obydwu przypadkach po II wojnie światowej mieliśmy do czynienia z napływem studentów głównie z Iraku, Syrii i w mniejszym stopniu z Iranu, a następnie (na Zachodzie po 1965, a w Polsce od 2-giej połowy lat 90-tych) z migrantami zarobkowymi głównie z Turcji. W obydwu przypadkach powiększające się zróżnicowanie społeczne, polityczne i regionalne członków diaspory doprowadziło z jednej strony, do większego zróżnicowania działalności publicznej a z drugiej, do jej rozbicia i zmniejszenia skuteczności jej oddziaływania. Było to związane z tym, że na działalność omawianych diaspor wpływały wydarzenia mające miejsce w Kurdystanie, a ich członkowie kultywowali wyniesione z ojczyzny podziały polityczne. Ostatnim podobieństwem między omawianymi diasporami jest zaangażowanie Kurdów, którzy uzyskali obywatelstwo krajów europejskich w działalność publiczną w swoich nowych państwach.

Na tle diaspory z krajów zachodnich Kurdów w Polsce wyróżnia niska liczba Kurdyjek i rodzin kurdyjskich. Kurdowie w Polsce są w zasadzie wyłącznie mężczyznami. Czynnikiem ten ułatwił im integrację bo wchodząc w związki małżeńskie z Polkami stawali się częścią społeczeństwa polskiego i nie zamykali się w kurdyjskich enklawach. Inną różnicą jest niewielka liczba Kurdów w Polsce i ich duże rozproszenie na terytorium całego kraju, co stanowi kolejny czynnik ułatwiający ich integrację z Polakami. Polska diaspora wyróżnia się również dużą ilością Kurdów należących do klasy wyższej: wykonujących zawody zaufania publicznego (lekarzy, farmaceutów, pracowników naukowych, urzędników) i osób dobrze sytuowanych społecznie (biznesmenów prowadzących dobrze prosperujące interesy i osiągających wysokie zarobki). Podczas gdy diaspora na Zachodzie składa się w dużej mierze z klasy tzw. *gastarbeiterów*. Proporcjonalnie duża ilość osób należących do zawodów mogących tworzyć grupy interesów powinna pozytywnie oddziaływać na działalność

publiczną Kurdów w Polsce i wyróżniać ją pod tym względem na tle innych krajów europejskich. Jednak niewielka liczba i duże rozproszenie Kurdów w Polsce sprawiają, że ich działalność publiczna jest dużo mniej okazała niż w diasporach na Zachodzie.

Odpowiadając na pytania o to, jakie formy przybierała aktywność Kurdów w Polsce w ostatnim półwieczu i jak wpłynęła na nią transformacja ustrojowa w Polsce należy stwierdzić, że aktywność ta ulegała coraz większemu zróżnicowaniu i ewolucji światopoglądowej. Początkowo skupiała się wokół Stowarzyszenia Studentów Kurdyjskich w Europie KSSE i przeniesionych przez jej członków z Kurdystanu lewicowych partii politycznych. Wszystkie z tych organizacji miały charakter imitacyjny, tj. były oddziałami organizacji – matek powstałych w Kurdystanie i na Zachodzie i były związane wyłącznie z życiem kurdyjskim. Może to świadczyć o tym, iż ich aktywiści mieli poczucie tymczasowości swojego pobytu w Polsce. Po 1989 r. Kurdowie w Polsce zaczynają korzystać z możliwości tworzenia niekoncesjonowanych przez państwo organizacji pozarządowych. W ten sposób powstają stowarzyszenia i fundacje, które w swojej nazwie posiadają nie tylko słowa „Kurd” i „kurdyjski”, ale również „Polska” i „polski”. Warto podkreślić, że wiele z tych organizacji to przedsięwzięcia polsko-kurdyjskie, skierowane również do Polaków. Pojawia się również zaangażowanie Kurdów w działalność polskich partii politycznych i organizacji pozarządowych. To wszystko świadczy o poczuciu ich wzrastającego zadowolenia w Polsce.

Jednocześnie warto podkreślić, że zmiana społeczna zaszła również w państwach zamieszkałych przez Kurdów, co zaowocowało stworzeniem autonomii kurdyjskich w Iraku i Syrii. Znalazło to odbicie również w działalności publicznej Kurdów w Polsce, czego dowodem było powołanie przedstawicielstw Rządu Regionalnego Kurdystanu Irackiego (KRG) w Polsce i Kurdyjskiej Rady Narodowej w Syrii.

Kończąc warto zadać sobie pytanie o to dlaczego życie publiczne diaspory kurdyjskiej w Polsce charakteryzuje się brakiem długofalowej integracji wokół wspólnych celów. Procentowo duży udział osób pełniących zawody zaufania publicznego i osiągających sukcesy finansowe wśród członków diaspory powinien bowiem ułatwiać budowanie kapitału społecznego i tworzenie enklaw działania społecznego (Kromolicka, 2009). Tak się jednak nie dzieje. Można odnieść wrażenie, że Kurdowie w Polsce nie potrafią wykorzystać ogromnego potencjału członków swojej diaspory dla realizacji wspólnych celów. Przyczyny tego problemu leżą zapewne we wspomnianych już podziałach regionalnych, klasowych

i politycznych między poszczególnymi grupami Kurdów w Polsce, w rozproszeniu diaspory na terytorium całej Polski, a także w niewielkiej liczbie jej członków. Jednak paradoksalnie jedną z głównych przyczyn braku integracji wokół wspólnych celów mogą być również sukcesy polskich Kurdów. Większość z nich to osobowości, które do swoich osiągnięć doszły dzięki własnym zdolnościom i ciężkiej pracy. Aby osiągnąć sukces w obcym kraju musiały być w swoich dziedzinach lepsze od rodowitych Polaków. Ludzie wykazujący takie cechy to indywidualności. A takie osoby nie poddają się łatwo konformizmowi grupowemu i z trudnością idą na potrzebne we współpracy kompromisy. Każda z nich indywidualnie pełni rolę ambasadora Kurdystanu w Polsce.

Bibliografia

- Agace, T. Borde, Z. Dengi, I. Leisle (1999), *HINBUN. Internationales Bildungs- und Beratungszentrum für Frauen und ihre Familien. Neues erfahrung von der Arbeit mit kurdischen Frauen zur interkulturellen Öffnung*, Concept Verlag, Berlin.
- Başer B., Swain A. (2011), *Stateless Diaspora Groups and Their Repertoires of Nationalist Activism in Host Countries*, „Journal of International Relations”, nr 8(1).
- Belçim G. Ö. (2014), *Where is Home? Re-visioning „Kurdistan” and „Diaspora” in Kurdish Novelistic Discourse in Sweden*, „Nordic Journal of Migration Research”, nr 4(2).
- Demir I. (2012), *Battling with „Memleket” in London: The Kurdish Diaspora’s Engagement with Turkey*, „Journal of Ethnic and Migration Studies”, nr 38(5).
- Dzięgiel L. (1992), *Węzeł kurdyjski. Kultura. Dzieje. Walka o przetrwanie*, Universitas, Kraków.
- Giedz M. (2002), *Węzeł kurdyjski. (Kurdish Knott, reportages)*, Wydawnictwo Dialog, Warszawa.
- Giedz M. (2010) *Kurdystan bez miejsca na mapie*, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin.
- Grzegorzółka E. (2013), *Organizacje migranckie w Polsce. Działalność i potrzeby*, „Analizy, Raporty, Ekspertyzy”, nr 4, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Warszawa.
- Holgate J., Keles J., Pollert A., Kumarappen L. (2012), *Workplace Problems Among Kurdish Workers in London: Experiences of an ‘Invisible’ Community and the Role of Community Organisations as Support Networks*, „Journal of Ethnic and Migration Studies”.
- Jomma F. (2001), *Kurdowie i Kurdystan (Problemy diaspory kurdyjskiej)*, Wydawnictwo L&L, Gdańsk.

- Jomma F. (2004), *Narodziny, wesela i pogrzeby w tradycji Kurdów syryjskich*, w: „International conference on Kurdish studies, 17–19 may 2004/Praca Komisji Orientalistycznej – Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie” nr 25, red. A. Krasnowolska, M. Rzepka, Polish Academy of Science Press, Kraków.
- Jomma F. (2009), *Kwestia kurdyjska w Iraku: przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, w: *Polityczne wymiary etniczności*, red. M. Mieczkowska, D. Scholze, Wydawnictwo DANTE, Kraków.
- Jomma F. (2010), *Kurdowie w Syrii: aspiracje i oczekiwania*, w: *Kurdowie i Kurdystan iracki na przełomie XX i XXI wieku*, red. A. Abbas, P. Siwiec, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Jomma F. (2014), *Stosunek mniejszości etnicznych, narodowych i religijnych do wydarzeń Arabskiej Wiosny w Syrii*, „Przegląd Politologiczny”, <http://przeglad.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2014/05/pp-2014-1-273-282.pdf>, 13.03.2016.
- Jomma K. (2006), *Police to moje miasto*, „Nowe Police. Bezpłatny Miesięcznik Nowej Postawy Obywatelskiej”, listopad, nr 05, www.misilo.pl/gazeta/nowe-police05.pdf, 13.03.2016.
- Khalid K., Magnus D. (2014), *Diaspora Formation Among Kurds in Sweden*, „Nordic Journal of Migration Research”, nr 4(2).
- Kromolicka B. (2009), *W enklawach działania społecznego. Soroptymistki w Polsce*, w: *Enklawy życia społecznego*, red. I. Machaj, L. Gołdyka, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Linka A. (2014), *Slużba społeczna wobec osób odmiennych kulturowo na Pomorzu Zachodnim a latach 1945–1991*, „Praca Socjalna. 1”, Wydawnictwo Garmond, Kuzuń Nowy.
- Lötzer R., Rüdiger G. (1998), *Kurdischer Alltag in Berlin – Geschichte und Gegenwart*, w: R. Lötzer, G. Sayan, *Kurden in Berlin*”, R + V Verlag, Berlin.
- Maow A. (2010), *Kurdyjska diaspora*, w: *Acta Politica nr 23. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 615*, red. M. Drzonek, J. Mieczkowski, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- McGee T. (2014), *The Stateless Kurds of Syria: Ethnic and National Identity*, „Tilburg Law Review”, nr 19 (1–2).
- Piłat A. (2013), *Badanie jakościowe liderów społeczności migrantów azjatyckich. Raport cząstkowy*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Toivanen M., Kivisto P. (2014), *Homing Desire at the Juncture of Place and Transnational Spaces: The Case of Young Kurds in Finland*, „Nordic Journal of Migration Research”, nr 4(2).
- Umut E. (2013), *Kurdish Migrant Mothers in London Enacting Citizenship*, „Citizenship Studies”, nr 17(8).
- Wahlbeck O. (2012), *The Kurdish Refugee Diaspora in Finland*, „Diaspora Studies”, nr 5(1).
- Zięba M. St. (2008), *Etyczny wymiar sytuacji migranta: rola państwa*, w: *Migracja zarobkowa do Włoch. Próba podejścia interdyscyplinarnego*, red. D. Bryk, B. Rożnowski, M. St. Zięba, Oficyna Wydawnicza El-Press, Lublin.

Źródła internetowe:

http://www.kurdishstudies.pl/?pl_maria-paradowska,142, 13.03.2016.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970780483>, 13.03.2016.

<http://www.tolerancja.pl/?kurdyjskie-centrum-informacji-i-dokumentacji-w-krakowie,174>, 13.03.2016.

<http://poland.gov.krd/?lang=pl>, 13.03.2016.

https://mojepanstwo.pl/dane/krs_podmioty/588554,fundacja-kurdyjsko-polska#wi%C4%99cej, 13.03.2016.

Kurdish public activities in Poland compared to the activities of Kurdish minorities in Western Europe**Summary**

The authors raise questions about the forms and types of public activity of Kurds in Poland during the last half-century, the impact of the political transformation on this activity, and the similarities and differences between the activities of Kurdish minorities in Poland and in Western countries. On the basis of an analysis of documents and academic studies, as well as examining the organizations described, the authors point to the demographic differences between Kurdish minorities in Poland and in the West, the advancing integration of Kurdish public activity with Polish public life and, finally, the inability to use the social capital of members of this minority for achieving common, long-term goals.

Key words: political culture, political thought, international relations, Central and Eastern Europe

